

Česko-lužický věstník

číslo 11-12 /
listopad-prosinec 2017

ročník XXVII

Kito Šwjela

Na nowe léto (1897)

Lej, nowe léto tudy jo?
Co noweg derje pšinjaso?
Ma struskow a wšych rožow dosć?
Bžo trajda nam a kórušk rosć?
Kněz Bog, ty wšykno wěš!

Chto wě, co léto w klinje ma?
Co wšogo na nas husypa?
Jo gluka za na gótowa
ab' caka šěžka tužyca?
Kněz Bog, ty wšykno wěš!

Lěc pšízo žeń, až dejmy mrěš,
seb' stysny znoj z tog čoła trěš?
Lěc bžomy swójich pšewóziš?
Lěc wšykne raz do njebja pšíš?
Kněz Bog, ty wšykno wěš!

Mój Wósc, se šcodrje ku mnjo wroś,
cyń ze mnu, kaž ty kuli čoś,
jan to mě daj, až Krista dla
mój kóńc se tudy derje ma!
Kněz Bog, ty wšykno wěš!

Nowy wósadnik č. 4, leden 2017

Přeložila **Zuzana Bláhová-Sklenářová**.

Kito Šwjela (21. února 1836 Zaspý u Chotěbuzy – † 26. ledna 1922 Chotěbuz) byl dolnolužickosrbský učitel, spisovatel, básník, překladatel a novinář – redaktor Bramborského Serského Casniku – a otec evangelického duchovního, jazykovědce a publicisty Bogumiła Šwjely. Svým literárním působením přispěl k vývoji a ustavení dolnolužické srbštiny, jako redaktor zastával konzervativní a k pruskému státu loajální politickou linii. Pěstoval bohaté styky s Hornolužickými Srby, r. 1880 spoluzakládal pobočku Matice lužickosrbské v Dolní Lužici.*

K novému roku (1897)

Hle, nový rok zas tady je,
co dobrého nám přinese?
Zdali dost růží, kvítí má?
A bude dobrá úroda?
Ty, Pane Bože, víš!

Kdo ví, co v lúně roku je?
Co všechno na nás vysype?
Čeká nás štěstí, radosti,
anebo těžké žalosti?
Ty, Pane Bože, víš!

Přijde den naší smrti snad,
kdy máme v potu dokonat?
Či jiné k hrobu ponese?
Zda do nebe se dostanem?
Ty, Pane Bože, víš!

Rač, Otče, ke mně štedrý být,
čiň se mnou, co jen budeš chtít,
jen dej to, ať pro Krista zde
můj konec přece dobrý je.
Ty, Pane Bože, víš!

*O Vánocích je
v Ochránově
vyzdobeno hvězdami
opravdu vše, foto
Eliška Oberhelová*





Z DOMOVA

➤ **V úterý 17. října hostil Lužický seminář** společný koncert umělců z několika zemí. SPL a Kontaktní kancelář Svobodného státu Sasko uspořádaly kulturní večer, jehož součástí byla finisáž výstavy obrazů Tomáše Tichého *Signál 2.0* a jazzový koncert. Na něm společně vystoupili studenti Vysoké hudební školy Carla Marii von Webera z Drážďan: kytarista Florian Schultz, kontrabasista Vincent Niessen a bubeník João Raineri, dále dvě zpěvačky, posluchačky muzikálového oddělení pražské Konzervatoře Jaroslava Ježka Naděžda Melková a Celestina Vaverková, a na klavír doprovázela Jana Otáhalová, studentka AMU. V první části zahráli všichni společně, na čemž se pohořově domluvili těsně před koncertem, pak následoval blok písní i skladby pro sólový klavír, které vystřídal jazz německých studentů, a nakonec hráli a zpívali zase všichni dohromady. Diváctvo mladé účinkující ocenilo nejen za profesionální hudbu, ale také za velmi příjemnou atmosféru, kterou dokázali v sále navodit. Dr. Michel, vedoucí saské kontaktní kanceláře, byl výsledkem večera taktéž nadšen a uvedl, že podporu a výměnu začínajících umělců považuje za stěžejní bod práce kontaktní kanceláře.

red

➤ **Osłavy pětistého výročí reformace vyvrcholily letos v říjnu:** 31. října 2017 to bylo přesně 500 let, kdy Martin Luther (dle tradice) přibil svých 95 tezí na dveře kostela Všech svatých ve Wittenbergu. Tato událost se stala symbolickým počátkem reformace.

Také Kontaktní kancelář Svobodného státu Saska v Praze, která se Společností přátel Lužice sdílí budovu Lužického semináře, na 23. října 2017 připravila přednáškový večer. Po úvodních zdřavicích Davida Michela z kontaktní kanceláře a Thomase Zenkera, primátora Žitavy, následovaly dvě přednášky o reformaci v Horní Lužici: Matthiase Donatha (ředitele Centra kultury//historie) *Stopy reformace v česko-saském pohraničí* a ředitele městského muzea v Žitavě Petera Knüvenera o právě probíhající výstavě věnované reformaci v Žitavě.

Dr. Donath hovořil o protestantské reformaci v Horní Lužici, o vzájemném ovlivňování české a německé reformace, zmínil přínos Jednoty bratrské i unikátnost Horní Lužice ve středoevropském kontextu, kde od reformace až po současnost bez přerušeni koexistují přinejmenším dvě náboženská vyznání, tedy vedle převažujícího luteránství i katolicismus.¹ Základní body této

¹ Pozn. red. – historické prvenství v prosazení reformace přísluší Království českému, v němž od uzavření

přednášky byly prezentovány také na panelech výstavy, která další čtyři týdny zůstala v prostorách saské kontaktní kanceláře. Významné je, že panely výstavy byly čtyřjazyčné a vedle češtiny, němčiny a polštiny tu byla zastoupena také horní lužická srbština jako tradiční i úřední jazyk významné části Horní Lužice.

Program pokračoval ve spolupráci s Velvyslanectvím Spolkové republiky Německo v budově velvyslanectví v Lobkovickém paláci na Malé Straně. Nejprve pronesl zdřavici velvyslanec SRN Christoph Israng, přičemž mimo jiné kvitoval výrok prezidenta Miloše Zemana, který také aktuálně reflektoval výročí reformace na půdě Evropského parlamentu, kde citoval Luthera: „*Kdyby zítra byl konec světa, ještě dnes bych zasadil strom.*“ Poté hovořil biskup Evangelicko-lutherské zemské církve Sasko Carsten Rentzing, který předtím také navštívil Lužický seminář a prohlédl si Hórnikovu lužicko-srbskou knihovnu, jež uchovává díla luteránských i katolických autorů. Stejně jako ostatní řečníci i zemský biskup zdůraznil význam české reformace a Jana Husa pro reformaci německou a Martina Luthera. Svoji přednášku uvedl citátem, který je připisován Janu Husovi na hranici „*Dnes pečete hus, ale přijde labuť, kterou nebudete moci upéct*“, a který se v symbolice reformace vykládá jako předzvěst příchodu Martina Luthera (zobrazovaného právě proto jako labuť, případně s labutí).

Večer vyvrcholil hudební částí, a to koncertem *Luther a jazz* v podání skupiny Ekkehard Wölk Trio. Členové tria – klavírista Ekkehard Wölk, kontrabasista Jörn Henrich a bubeník Andrea Maercelli – svěřazně uchopili původní Lutherovy písně a oblékli je do jazzového hávu. Jörn Henrich je doktorem filosofie, proto koncert uvedl přednáškou o Lutherově vztahu k hudbě a o místě hudby v jeho učení. Ačkoli to byl příspěvek odborný, dr. Henrich jej přednesl zajímavou odlehčenou formou a diváci toto nečekané zpestření večera velmi ocenili.

Zdeněk Blažek, Eliška Oberhelová

Kutnohorského náboženského míru roku 1485 měl každý člověk bez rozdílu společenského postavení právo hlásit se k jednomu z povolených vyznání, tedy podobojí nebo katolickému (*de facto* zde existovala svobodná volba vyznání na vlastní nebezpečí již dříve, po většinu 15. století). Na Moravě sice k legalizaci kompaktát tímto způsobem nedošlo, tolerance tam však fungovala v praxi obdobně, v podstatě na základech zemského práva (Fr. ŠMAHEL, *Husitská revoluce IV*, str. 117). Na rozdíl od německé reformace tedy u nás neplatilo omezení „čí panství, toho náboženství“, což ještě potvrdil Rudolfův Majestát (1609). Také však na rozdíl od Lužice zde tato relativní svoboda vyznání nepřetržovala dlouho, násilně ji ukončilo Obnovené zřízení zemské k roku 1627 resp. 1628.

➤ **O nově spouštěném online jazykovém kursu hornolužické srbštiny přednášela v Lužickém semináři Karin Schöneová**, jedna z autorek projektu. Hovořilo se česky, neboť Schöneová je lektorkou češtiny na Drážďanské univerzitě, přičemž její odborný zájem zahrnuje i Lužické Srby a své zkušenosti s výukou slovanského jazyka tak zúročila při přípravě tohoto kursu. Ten vznikl v letech 2016 a 2017 z podnětu Nadace lužickosrbského národa (Založby za serbski lud) s cílem posílit a rozšířit užívání lužické srbštiny v nových médiích. Je založen na požadavcích jazykového certifikátu „Hornjoserbsčina – Start I“ a zároveň na průzkumu potřeb cílové skupiny, určen je tedy pro začátečníky a mírně pokročilé. Najdete ho na adrese: <<http://sprachkurs.sorbischlernen.de>>.

red



Karin Schöne přednáší v Lužickém semináři v Praze, foto Radek Čermák

Z HORNÍ LUŽICE

➤ (SN 16. 10.) **V pátek 13. října se v sále Lužickosrbského domu v Budyšině udělovala cena a čestný odznak Domowiny 2017.** Za práci na poli sorabistiky obdrželi cenu Karel Kowalewski z Lűchowa, Margot Haścyna z Drjenowa, Manfred Hermaš z Rowného a Dieter Wendisch z Budyšina. Cenu Domowiny pro mládež získali Michal Donat z Chrůsíc a redakce magazínu mládeže RBB „Bubak“ z Chotěbuzi. Tančem a hudbou doprovázeli večer skupina Smjerdžaca, Michal Donat na klavír a Pětr Dźisławk na kytaru.

➤ (SN 23. 10.) **Odstupující ministerský předseda Saska Stanisław Tilich (CDU)**

udělil cenu Čišinského. Ceremonie se konala v sobotu 21. října v Červeném sále kláštera Mariiny Hvězdy v Pančicích-Kukově. Vyznamenán byl letos skladatel Jurij Měťšk z Budyšina za vynikající kompoziční tvorbu a odborné příspěvky k lužickosrbské hudbě. Finanční cenu (spěchowanske myto) obdržela Lubina Hajduk-Veljkovićowa, která vynikla literární tvorbou a vývojem učebních zdrojů k lužickosrbské literatuře budoucnosti.

► (SN 30. 10.) **Sbor Lipa oslavil 110 let existence.** Slavnostní koncert se konal v sobotu 28. října v sále hospody u Bizoldů v Haslowě. Pod vedením Jadwigy Kaulfurstowé nadchl sbor publikum barevnou směskou lužickosrbských klasických písní, písniček ze slovanského zahraničí, ale také moderními skladbami jako *Quo vadis Łužica*. Večer vyvrcholil taneční zábavou za doprovodu lužickosrbské kapely Contact.

► (NC 29. 11.) **Ve dnech 23.–25. listopadu se v Budyšině konala mezinárodní konference na téma „Reformace a národnost. Lužičtí Srbové, Lotyšští a Estonci v 16. a 17. století“.** Konferenci uspořádal Lužickosrbský ústav a Baltská historická komise. Lubina Malinkowa přednášela o Paulu Ebertovi a Gothajském dolnosrbském katechismu. Další přednášející se věnovali lužickosrbskému duchovenstvu a národnostním strukturám v 16. a 17. století. Jednání se zúčastnilo asi šedesát odborníků i zájemců z řad laické veřejnosti.

► (PB 12) **Evangelický měsíčník Pomhaj Bóh přináší např. vyprávění o původu adventního věnce,** vzpomínky lužickosrbského „rumpodicha“, články z historie lužickosrbských evangelických farností, ale také zprávu o činnosti Serbského ewangel-

ského towarstwa za rok 2017 a jeho plány na rok příští.

► (PB 12) **V rámci připomínek 500. výročí reformace byly v několika lužickosrbských farnostech vysazeny „Lutherovy lípy“** v Bukecích, Slepém a Janšojcích, tři další stromy zasadili Lužičtí Srbové dokonce i v Lutherově zahradě ve Wittenbergu. Letos v říjnu se k nim přidružil „Lutherův dub“ ve Wojerecích za kostelem sv. Jana, pod nímž byl umístěn kámen s lužickosrbským a německým pamětním nápisem. V Bukecích pod lipou zasazenou v jubilejnímu roce 2015 nyní v říjnu odhalili pamětní kámen; je to bludný balvan, který budestecským věnovala farnost Slepó.

Z DOLNÍ LUŽICE

► (SN 27. 10.) **Na jubilejní oslavě v Choťebuzském městském domě ve čtvrtek 26. října se budyšiný Lužickosrbský ústav ohlédl za pětadvaceti lety sorabistického výzkumu.** Spolu s pobočkou v Choťebuzi patří ústav k nejdůležitějším institucím odborné sorabistiky, zvláště v oboru lužickosrbského jazyka a kultury. V slavnostní přednášce zdůraznil ředitel ústavu Hauke Bartels zejména velké nasazení spolupracovníků v Lužici, v Německu a v mezinárodním působení.

► (NC 8. 11.) **Projekt Choťebuzského jezera je nutné přeprocovat.** Vodoprávní úřad nesouhlasí s dosavadními plány. Důvodem je způsob napájení jezera. Existuje riziko, že voda jezerem proteče nejkratší cestou a nebude se promíchávat. Ve stagnující vodě by se pak hromadily sírany, které by znečistily zdroje pitné vody.

► (NC 15. 11.) **Nová braniborská ministryně školství Britta Ernstová navštívila**

Dolnolužickosrbské gymnázium v Choťebuzi. V rámci návštěvy vyslechla názory rodičovské iniciativy, která nesouhlasí s dalším omezováním výuky v dolnolužické srbštině. Ministryně pak přislíbila přepracování ministerského nařízení, proti kterému se zvedla vlna nevole; petici již podepsalo 20 000 signatářů.

► (NC 22. 11.) **V Hochoze chtějí zachovat kopec pro dětské sáňkování. Úřad pro ochranu přírody v Baršci však nařídil jeho odstranění.** Kopec vznikl před několika lety, kdy obec nechala vyhloubit tůně a mokřady. Vytěžená hlína byla navezena na jedno místo a obec již tehdy plánovala navržení kopce, aby měly děti kde jezdit na sáňkách; kopec skutečně sloužil svému účelu. Nyní obec narazila na nesouhlas úřadu, podle jehož výkladu zákona nelze vytvářet umělé kopce uprostřed přírody, kde neodpovídají přirozenému krajinnému rázu. Hochozští občané jsou pro zachování kopce a uspořádali petiční akci.

ZE SASKA

► (SN 19. 10.) **Stanisław Tilich (CDU) oznámil ve středu 18. října v Saské státní kanceláři v Drážďanech své odstoupení z funkce zemského předsedy CDU a ministerského předsedy Spolkového státu Saska.** Od května roku 2008 vykonával Tilich obě funkce jako nástupce Georga Milbradta a zasazoval se též o Lužické Srby, například o zlepšení financování Nadace lužickosrbského národa nebo dodatečnou podporu 100. výročí Domowiny v roce 2012.

Ze Serbských Nowin podává Alena Pawlikec, z Nowého Casniku Josef Blažek a z Pomhaj Bóh Zuzana Bláhová-Sklenářová.

TÉMA



Volby 2017: co dál?

Připravili Lukáš Novosad, Radek Čermák a Josef Zdobinský

Výsledky letošních českých a německých spolkových parlamentních voleb jsou v mnohém překvapivé. Bez ohledu na to, zda s jejich výsledky souhlasíme a probouzejí v nás naději, anebo zda se před nimi máme na pozoru a cítíme kvůli nim spíš skepsi a máme obavy, platí, že změnilo dosavadní politické pořádky vzniklé po roce 1989. Neděje se to jenom u nás, v posledních letech se voliči „vzburčili“ proti dosavadnímu establishmentu i v Polsku, Rakousku, Francii, Velké Británii a ovšem v USA. Zkrátka něco se děje, aniž zatím víme co.

V Německu, o něž nám v tomto textu kvůli Lužici jde především, dosud od druhé světové války platilo několik jistot: kancléř neprohrává volby a neodstupuje kvůli volebnímu debaklu, vyhrá-

vají křesťanští demokraté (CDU) nebo sociální demokraté (SPD) a koalici sestavují buď s některou z menších stran, anebo výjimečně spolu. Ani to už neplatí: jak z dosavadního povolebního dění víme, vyhrála sice opět dosavadní kancléřka Angela Merkelová (CDU), leč prozatím nebyla s to ustavit většinovou vládu. Hovoří se o předčasných volbách a o vládě menšinového kabinetu, což je v Německu zcela neobvyklé, takže další vývoj prozatím těžko předvídat.

Průvan v systému totiž nadělala ještě docela mladá pravice strana Alternativa pro Německo (AfD), která svou kampaň postavila na protipřístěhovalecké a tradicionalistické rétorice. Mnozí tomu tleskají, aniž přitom četli program strany a seznámili se tak s tím, že v něm jsou obraty typu „jediná kultura hodná podpory

je německá“ – tedy cokoli ostatního má být odsunuto, ne-li potlačeno. Otázkou je, zda včetně života starých menšinových kultur v Německu včetně té lužickosrbské.

Ano, letošní volby měly veliký dopad taky na srbskou Lužici. V Sasku se AfD stala druhou nejsilnější stranou, výrazně obrala vedoucí CDU, a pokud současný trend vydrží, může strana v roce 2019 vyhrát saské volby a sestavovat v zemi vládu (najde-li k tomu koaliční partnery, zatím se všichni brání). Před takovým možným scénářem by se měl mít na pozoru i našinec, neboť právě saská AfD má na kontě přinejmenším dva pozoruhodné výroky, jež o jejím uvažování svědčí víc než co jiného. Jednak si její představitelé veřejně povzdechli, že už snad je čas, aby Německo začalo oceňovat své vojáky z druhé světové války (aniž je specifikováno které, takže zřejmě i příslušníky SS). Dále se nechali slyšet, že by se znovu měla otevřít otázka Benešových dekretů – což zřejmě znamená, že by se znovu mělo rokovat o někdejších německém majetku na českém území. Tedy je zpochybněna legitimita dokumentů, jejichž platnost byla z české strany před dvaceti lety základem česko-německé deklarace, která upravila novodobé česko-německé vztahy a dodala jim klid a úroveň.

Konkrétní důsledky vzestupu AfD v Sasku už známe: v reakci na volební ztrátu CDU ve prospěch AfD skončil po deseti letech ve funkci saského premiéra Stanisław Tilich (CDU), jediný Lužický Srb, který se na podobnou pozici kdy dostal. V půli provincie na jeho místo nastoupil spolustraní Michael Kretschmer, který však přitom prohrál svůj poslanecký spolkový mandát. Dle přijetí je zjevně místního původu, pochází ze Zhořelce, takže pro slovanské sousedy by snad mohl mít pochopení, třebaže prohlubování vztahů s nimi pravděpodobně – soudě dle dosavadní Kretschmerovy agendy – nebude prioritou.

To za Tilicha to bylo jiné. Během jeho vlády se Sasko ekonomicky konsolidovalo (jakkoli si budeme pamatovat paradox, že Lužický Srb pomáhal prodat lužická uhelná naleziště Čechům, historicky je to něco nevídaného) a začalo se mu dařit. Sasko se také výrazně diplomaticky angažovalo v České republice, Polsku či ve Francii, Tilich měl k těmto zemím blízko; ostatně letos zjara v Praze říkal, že s žádným premiérem (ani německým) se nevidal tak často jako s Bohuslavem Sobotkou (přestože každý byl z jiné strany). Zvykli jsme si na dosavadní úroveň vzájemných vztahů a bereme ji jako normu, jenže je to spíš radostná výjimka, již jsme směli prožít. Zároveň je třeba přiznat, že v době Tilichovy vlády se nadále prohlubovala krize v saském školství a ve společnosti vzrostl vliv radikálů, aniž se vláda pokusila pořádně se vůči němu vymezit. Když jsme na facebookové stránce SPL v den oznámení Tilichovy abdikace psali o tom, jak si jednou po této éře budeme stýskat, ozvalo se nám soukromě několik lužickosrbských přátel s tím, že jsme naivní, že Tilich pro Lužické Srby nic kloudného neudělal a svůj lužickosrbský původ skrýval, jinak by se ani tak vysoko v německé politice nemohl dostat. Z vlastní zkušenosti víme, že to není pravda, že lužickosrbská agenda v Tilichově kanceláři byla samozřejmá, stála v popředí, zároveň však nutně zůstávala neviditelná, protože každý úspěšný politik svá preferovaná témata spíše skrývá, aby kvůli nim nebyl popotahován partajní opozicí. Kdyby nic jiného, Tilich zastavil debaty o tom, jak velké dotace si Lužičtí Srbové zaslouží, poskytl svému národu bezpečí rozpočtové jistoty. Dostane-li se k moci AfD, může se to rychle změnit, neboť to je strana, která by dle některých výroků ráda přepočítala Lužické Srby a zjistila tak, zda dosavadní dotace nejsou příliš nadsazené (jak se strana domnívá).

Tím se konečně dostáváme k paradoxu letošních německých voleb do spolkového sněmu, a to k výsledkům voleb v lužickosrbském sídelním prostoru, respektive v majoritně lužickosrbských vsích. Konkrétní čísla nejsou důležitá, ačkoli není problém je na internetu najít. K pochopení, jaký šok volby lužickosrbské společnosti přinesly, postačí uvést, že v Chróscích nebo Radworu získala AfD více než pětadvacet, respektive více než třicet procent hlasů.

Zároveň v obcích, které s těmi lužickosrbskými bezprostředně sousedí, měla výsledky nezřídká ještě lepší. Názory na to, proč tomu tak je, se různí. Většinou se ale tvrdí, že je to doklad toho, v jaké nelibosti Lužičtí Srbové v Sasku nadále jsou. Hlubší úvahy vedou k závěru, že zažíváme důsledek hromadného příchodu sudetských Němců: zatímco Bavorsko se po druhé světové válce velmi snažilo, aby tamní čeští Němci byli co nejrychleji integrováni, v Sasku na tom komunistická vláda nelpěla, neboť měla za to, že vše vyřeší příslušnost ke straně. Plnohodnotné začlenění většinou slezských Němců, kteří tu byli usazeni, aby nařídili slovanské osídlení, tedy nikdy neproběhlo, a proto prý tu bájný spor mezi Germány a Slovany nadále trvá, přičemž jeho odrazem jsou právě poslední spolkové volby.

Okamžitě po skončení voleb a oznámení výsledků jsme si řekli, že očividná změna, kterou pozorujeme, by ve Věstníku měla být reflektována. Představovali jsme si přehled názorů lužickosrbských voličů či komentátorů na to, proč se stalo, co se stalo. Jenže to jsme narazili: o politice se v Lužici nemluví, rozhodně se ke své volbě nehlásí voliči AfD, což mají společné s českými voliči hnutí ANO. Přiznat své volební preference je, zdá se, pro tyto lidi pořád ještě nekonformní, ještě se bojí výsměchu svého okolí. Slavná je reportáž Lužickosrbského rozhlasu, v níž se redaktor marně snaží najít v Radworu jediného voliče AfD. Vypadá to, že v obci tuto stranu nikdo nevolil, ačkoli je známo, že tu získala třicet procent hlasů. Nakonec jsme měli štěstí – jednoho voliče, ochotného podělit se o svůj názor, jsme našli. Ale i ten poslal svou odpověď v dolní lužické srbštině, která dle kvalit jazyka zjevně není jeho mateřštinou (proto jsme jeho text přeložili do češtiny), a vymínil si anonymitu. Získali jsme jednoho komentátora z řad intelektuální elity – jazykovědce a vystudovaného politologa Fabiana Kaulfürsta – a oslovili rovněž studenty sorabistiky Lipské univerzity s otázkou, jak mladá elita vidí výsledky voleb a vnímá Stanisława Tilicha. K tomu připojujeme prohlášení Domowiny k výsledku voleb a článek Marcela Braumanna, jímž bezprostředně po volbách na svém blogu *Piwarc* reagoval na výsledky a trefně předpovídal, co se stane a co se stát může.

Opravdu mizerný výsledek letošního volebního podzimu je totiž v tom, že lužickosrbské politiky jsou na ústupu. Jediná lužickosrbská spolková poslankyně Marja Michalkowa (CDU) odešla do důchodu a v Bundestagu nemá nástupce. V Sasku končí lužickosrbský premiér; lze očekávat, že Stanisław Tilich sice dokončí svůj poslanecký mandát do roku 2019, dál ale nejspíš kandidovat nebude. Druhý výrazný lužickosrbský hlas saského sněmu, poslanec Marko Šiman (CDU), o své budoucnosti mlží také. Pokračovat nejspíš bude Hajko Kozel z Die Linke (Lěwica). Jediný známý lužickosrbský člen AfD ze strany s hrůzou odešel. Noví politici se asi najdou, ale bude trvat, než je bude vidět. Co tedy dál s národem, který rezignuje na své politické zastoupení?

Zde tedy vizte – česky a lužickosrbsky – názory, jež se nám podařilo sesbírat.

*

Stanovisko Domowiny k výsledkům voleb do spolkového sněmu (ze dne 27. září 2017)

Domowina vzala výsledky voleb do spolkového sněmu zvláště v Lužici na vědomí s velkými obavami. Většinu hlasů získala Alternativa pro Německo, což je strana, která na požadavek zrovnoprávnění autochtonních menšin reagovala odmítavě. Mimo to upozorňujeme na řadu výroků vedoucích činitelů AfD, které jsou podle našeho názoru v rozporu s ústavou. Lidská důstojnost nesmí být poškozena. Nikdo nesmí mít výhody ani nevýhody na základě pohlaví, rodu, jazyka, vlasti a původu, víry, náboženských či politických názorů. To je pro nás základ naší pospolitosti, míru a spravedlnosti.

Nabádáme politické aktéry, aby právě tento program byl v příštích letech hlavním obsahem jejich politiky. Zjišťujeme, že zvláště

v lužickosrbských obcích mikroregionu „U Klášterské vody“ byl výsledek voleb odlišný. Zde AfD nejsilnější stranou není.

Občanská společnost v Lužici stojí před velkou výzvou, již budeme čelit společně se svými partnery. Protest nemůže být obsahem politiky zaměřené na budoucnost a dobro našich vnučků.

Na volebních fórech a v odpovědích na naše předvolební dotazníky se projevila silná obsahová jednotnota mezi politikými a politiky různých stran, které nyní zastupují Lužici ve spolkovém sněmu. S nimi chceme spolupracovat.

*

Marcel Braumann – Kam po politickém zemětřesení? Za moudrou odpověď na „modrou“ Lužici

(Piwarc 25. září 2017)

Lužice je od nynějška politicky zcela modrá – Alternativa pro Německo je skoro všude nejsilnější stranou a její dva přímí kandidáti zastupují ve spolkovém sněmu okresy Budyšin a Zhořelec. Obyvatelstvo východního Saska přispělo svými hlasy nadprůměrně k tomu, že tato krajně pravicová strana je v celém Sasku na prvním místě (k uvedeným okresům se druzí ještě Saské Švýcarsko) a tento saský výsledek je v celém Německu ojedinělý. To jistě nadlouho ovlivní obraz našeho regionu.

Obyvatelstvo lužickosrbského území hlasovalo jinak: v takzvaných jádrových oblastech AfD nedominuje a je o více než deset procent slabší než v celé Lužici. Vážnosti lužickosrbského národa neuškodí, vyzvedneme-li tento markantní rozdíl na úrovni nadregionální komunikace.

Volby do spolkového sněmu byly v Lužici politickým zemětřesením – nic už nebude jako dosud. Generální tajemník saské Unie, náměstek předsedy CDU v německém parlamentu a dosud nejnadějnější možný nástupce předsedy zemské vlády, zhořelecký poslanec Michael Kretschmer, už nebude členem spolkového sněmu. Ani v budyšinském okrese už není zastoupen politický personál spolkové politiky CDU. Čtvrt století nejmocnější strana byla v Lužici politicky „popravena“. Protože vsadila pouze na přímé kandidáty. (*Do německého spolkového sněmu se volí jak většinovým, tak poměrným volebním systémem – pozn. red.*)

Vsadíme se, že Marko Šiman se v roce 2019 nebude znovu ucházet o mandát v zemském sněmu a Stanislav Tilich nebude čelným kandidátem v těchto volbách? První by se musel bát téhož osudu jako Klaus Brähmig ze Saského Švýcarska, který byl poslancem od roku 1990 a nyní byl vyřazen. A Tilich by své dosavadní volební úspěchy další kandidaturou vydal všanc. Ale uvidíme, snad budou odvažnější, než si myslím.

Proč „Lužice“ volila takto, bude třeba analyzovat v klidu. Paušální tvrzení, že zde protestují „sociálně vyloučení“, neplatí všeobecně. Vypadá-li AfD jako všelidová strana i tam, kde bydlí víceméně všichni ve velkých domech a na dvoře jim stojí velká auta, potom je motivace spíše „kulturního“ rázu. A to je řečeno velmi mírně.

Politický důsledek pro Lužické Srby: ve spolkovém sněmu je náš region zastoupen kromě AfD dalšími čtyřmi poslanci; jsou to Caren Layová (Levice), Thomas Jurk (SPD), Torsten Herbst (FDP) a Stephan Kühn (Zelení). Zvláště Jurk (okres Zhořelec) a Layová (okres Budyšin) jsou v Lužici i osobně zakotveni. A volební fórum, respektive odpovědi na volební dotazníky Domowiny, ukázaly, že s nimi všemi můžeme spolupracovat pro dobro Srbů. To by byla moudrá odpověď na modrou Lužici. A bude mezi nimi s jistotou zastoupena příští vládnoucí většina i opozice. :-)

*

Anonym

Těší mě, že o tom chcete psát objektivně. Myslím si, že etablované strany opravdu dělají mnoho chyb a AfD má často odpovědi na problémy, které zrovna máme. Co se EU a společného eura týče, daří se nyní mnoha lidem mnohem hůře než dřív, především v Řecku, ale také jinde, a přesto dostávají zbankrotované banky zas a znova miliardy – peníze pro banky, ne pro lidi. Nakonec nejspíš přijde velká katastrofa, když dostanou banky peníze, které vlastně

nikdo nemá. Z celé politiky EU profitují banky a velké koncerny, ne normální lidé. Potom je tu samozřejmě islamizace. Hraniče jsou otevřené, muslimové přicházejí – často bez dokumentů, žijí zde ilegálně nebo dostanou azyl, přestože přijdou z jisté země, nebo přestože není jasné, kdo jsou. A když se muslimové nedrží zákonů, většinou se nic nestane, kvůli tomu roste kriminalita. V zemích, kde jsou muslimové ve většině, vidíme, že to není tolerantní náboženství, a etablované strany tolerují islamizaci Evropy a často ji také podporují. Nemám samozřejmě problém s Poláky, Čechy, s arabskými křesťany nebo Jezidy, kteří zde žijí, ale rozšíření islámu mám za problematické, protože islám má kulturu, která zničí naši evropskou kulturu. V šariji na příklad může otec svou dceru prodat muži, i když je dívka ještě dítětem, rovnoprávnost pro ženy islám nezná a jiná náboženství jsou v islámských zemích tolerována jen málo nebo vůbec. A v Německu máme taky manipulaci názorů. Každý, kdo kritizuje etablovanou politiku, je v novinách a televizi difamován jako nácek, fašista nebo radikál. Proto by bylo důležité o těchto problémech upřímně diskutovat, a aby se hledala dobrá řešení pro Německo a Evropu, a jen u AfD vidím, že to chce iniciovat.

Prosím vás o anonymitu, protože i mezi Lužickými Srby ti lidé, kteří si myslí, že jsou velmi tolerantní, často bohužel netolerují jiné názory.

*

Fabian Kaulfürst, jazykovědec a politolog

Jako so mje předsyda Towarstwa přećelow Serbow rano po wólbach do Zwjazkowego sejma prašeše, hač změje wólbny wuslědk konkretnje wuskutki na Serbow, njemóžach jemu wotmołwić. Njewědzach tehdy, zo wotstupi něšto dnjow pozdžišo saski ministerski prezident, Stanisław Tilich. Wón njeje nihdy proška dwěla na tym wostajil, zo je přesvědčeny Serb a wěriwy křesćan. Wo politiskich přesvědčenjach móžeš w džensnišej swobodze bohudźak rozdźělného měnjenja być. Je normalne, zo njebě kóždy Serb z kóždžičkim rozsudom sakskeje CDU a jeje dotalnego nawody přezjedny. Mi wosobinsce je sakska kubłanska politika rozsud za Křesćansku demokratisku uniju husto dosć čězki činiła. Jednotliwcy Tilichej samo wumjetuja, zo njeje so dosć za serbske (štožkuli je w konkretnym padže z tym měnjene) naležnosće angažował. Wosobinsce sej myslu, zo bě jeho wašnje wustupowanja hladajo na zajimy swojich serbskich krajanow prawe: Njeje tamnych wottrašał, ale je so z krutym rjapom k swojemu pochadej a k swojej mačeršćinje wuznawał. Hižo ze swojej přísahu překwapi žurnalistow po wšěm kraju, jako přistaji němskemu tekstej něšto serbskich słowow. Dale so dopomnju, kak je na swjedženju zbóžnoprajenja Alojsa Andrickeho w Drježdžanach na jewišću před katedralu mjenšiny dołho serbsce rečał. Kak je moderatorce, kotraž jeho namołwješe, zo by tola němsce rečał, rjekł, zo jeho tola wulki džěl přítomnych rozumí. To běchu wulke gesty. Sym přesvědčeny wo tym, zo běchu wone skutkowniše, hač tajka abo hinaša politiska kročel, kotraž móhła so jednym lubić a tamnym mjenje. Před wočomaj mam foto w Serbskich Nowinach, jako přepoda wón létuše myto Čišinskeho. Je widžeć, zo čini to z lubosću a přesvědčenjom. Štó drje změje w přichodže skladnosć, myto z rukow serbskeho ministerskeho prezidenta přijec? Myslu na to, kak zahoriće powědachu Prascy přećeljo Serbow wo wopyće sakskeho knježerstwa w českej stolicy. Kak je ministerski prezident přewodźerjej po Serbskim seminarje rjekł: „Rěčće runjež serbsce, ja jim to přeložu!“ Tuta samozrozumliwosć při wobchadže ze serbsčinu Stanisława Tilicha wučinja. Další příklad: W oktobru 2016 překwapi wón redaktorku satiriskeho wusyłanja NDR, Extra 3. W přinošku¹ běchu (nic runje najmundriše) wuprajenja někotrych wuraznje saksce rečacych wobydlerj słyšeć. Po tym wobroci so žurnalistka z mikrofonom před běžacej kameru na ministerske-

¹ http://www.ndr.de/fernsehen/sendungen/extra_3/Caro-Korneli-in-der-Bananenrepublik-Sachsen,extra12000.html

ho prezidenta. Přepoda jemu chorhoj Sakskeje jako „bananoweje republiky“. A wuprasny: „Könnten Sie sich vorstellen Deutsch zu lernen?“² Z tym, zo jej na to serbsce wotmołwi, drje njebě ličila: „My móžemy rěčeć serbsce, hejzo wy to chceće. A snano wy tež mje rozumiće. To by najrjeńšo było.“ To je so po wšej Němskej wysyłało a je w internete dale přistupne. Z džensnišeho wida bych na prašenje z Prahi wotmołwił: Haj, lětuše wólby do Zwjazkowneho sejma su so – na njewočakowane wašnje – bjezposrědne na nas Serbow wuskutkowali. Smy zhubili serbskeho ministerskeho prezidenta Sakskeje. Sym nazhonił, zo to tójšto ludźi sprawnje rudźi. Tež mje.

Słowniček: njeje nihdy próška dwěla na tym wostajil – nevyvolal ani za mák pochybnoti; kublanski – vzdělaváci; rozsud – rozhodnutí; wumjetowac – předhazovat, vyčítat; kruty rjap – pevná páteř; zbožnoprajenje – blahořećení; skutkowniši – působivější, efektnější; myto – cena (ocenění, odměna); wobydlerji = wobydlerjow (nářeční tvar); chorhoj – vlaška; drje – asi; hejzo = jelizo (nářeční tvar); zo to tójšto ludźi sprawnje rudźi – že to spoustu lidí upřímně mrzí

K výsledkům zárijových voleb v Německu odpowědělo i několik dotázaných mladších Lužických Srbů. Většinová shoda panuje u odpovědi na otázku, jak vidí úspěch AfD ve volbách, v názorech na rezignaci saského premiéra Stanisława Tilicha už nicméně taková shoda není. Někteří ji přijímají negativně nebo bez větších emocí, někteří odstoupení saského premiéra lužickosrbského původu chápou naopak spíše pozitivně. Všichni dotázaní odpovídali na 3 otázky:

1. Jak vnímáš úspěch AfD v německých spolkových volbách?
2. Co podle tebe bude výsledek voleb znamenat pro Lužické Srby v nejbližších letech?
3. Jak vnímáš odstoupení Stanisława Tilicha z funkce saského premiéra, které následovalo krátce po volbách?

Benjamin Hrjehor

- 1) Serb, kotryž AfD abo někajku němsko-nacionalistisku stronu woli, móhl tohorunja narodnu drastu swojeje wowki spalić, sebi jazyk z erta wurězac abo so we brunicowej jamje zaryć. Što chce AfD za Serbow činić, je w Sakskim krajnym sejmje hižo pokazala. Tam bě frakcija AfD mjenujcy jenička, kotraž njeprěhlósowa dalšemu spěchowanjcu serbskeje kultury. Nawopak žadaše sebi ličenje Serbow. Štóz znaje němske stawizny, pak wě, zo njeje wot ličenja mjeńšinow hižo daloki krok k rozbiću wukładnych woknow a wot tam je jenož hišće kročalka k džělowym lěhwam. AfD je stara paliwaka, přečiwo kotrejž Serbja hižo přez lětotki wojuja.
- 3) Wotstupjenje Stanisława Tilicha njebudže za Serbow ničo změnić, wšako njebě wón ženje serbski prócowar. Skerje wuznamjeni so jeho čas jako ministerski prezident přez chablanje a zamjelčenje woprawdžitych problemow. Zo dožiwichu prawicarske hibanja za čas jeho knježerstwa swoju renaissance, njeje připad. Stanisław Tilich njewědžeše wotmołwu na Pegidu. Kaž něhdy Chamberlain spyta šćuwakow přeslyšeć a dočaka na bože wjedženje. Kaž so za pěkneho křesćanskeho demokrata sluša, poskići prawicarjam po fawcy na lico hišće druge a připowědźi krok doprawa. Hdyž budže Michał Krječmar naslědnik Tilicha, změje Sakska na čole muža, kiž ma tohorunja serbske mjeno. Nadžijomnje spóznaje, zo su Serbja jeničcy, kotřiž swěrnje CDU wola. Snano wuplaci so tuta swěra. Ja pak do bajkow njewěrim.

1, 2) Srb, který volí AfD nebo nějakou jinou německou nacionalistickou stranu, může rovnou spálit kraj své babičky, vyříznout si jazyk z úst nebo se jít zahrabat do uhelného dolu. Co chce AfD pro Srby udělat, to už ukázala v saském sněmu. Jako jediná totiž nehlasovala pro další podporu lužickosrbské kultury

² Dovedl byste si představit, že se budete učit německy?

a naopak žádala celkové sčítání Lužických Srbů. Kdo zná německou historii, tak ví, že od sčítání menšin už není daleko k vytloukání oken a od toho už jenom krůček k pracovním táborem. AfD je stará ohnivá saň, se kterou Srbové už léta bojují.

- 3) Odstoupením Stanisława Tilicha se pro Srby nic nezmění, protože nebyl žádný srbský pracovník. Jeho funkční období se vyznačovalo spíš váháním a zamlčováním skutečných problémů. Není náhoda, že za jeho vlády zažila praviceová hnutí renesanci. Například vzniklo praviceové hnutí Pegida, na které Tilich nenašel odpověď. Jako kdysi Chamberlain se pokusil neslyšet štváče a čekat na boží vedení. Jak se na řádného křesťanského demokrata sluší, nastavil pravicákům i druhou tvář a přislíbil úrok doprava. Když nahradí Tilicha Michał Krječmar (Michael Kretschmer), bude mít Sasko v čele muže, který má také lužickosrbské jméno. Doufejme, že pochopí, že Srbové jsou jediní, kteří věrně volí CDU. Snad se tato věrnost vyplatí. Já však na pohádky nevěřím.

Damian Dyrlich, student učitelství (wšo su moje priwatne mjenjenje a njetrjebaja so jako mjenjenje Domowiny widzeć – všechno jsou moje soukromé názory a nemají se považovat za názory Domowiny)

- 1) Wuspěch AfD je wuslědk aktualneje politiky, kiž widži jako měřitko, zo hdyž so hospodarstwu derje wjedže, potom so tež ludžom derje wjedže. Stat ma so jenož wo socialne wotpopadnjenje a wěstotu starać. Tomu pak wočiwidnje tak njeje. Někotře kónčiny čuja so zabywane a njedostanu tež wulce swojku iniciatiwu podpěrowanu. Změni-li so politika sem k bóle so staracemu a rozkláďowacemu wašnju, budže so AfD snano zaso zhubić. Hišće njeje přepozdže, a najwjace wolerjo AfD chychu jenož signal sadzić.
- 2) Nastanu dwaj problemaj za Serbow. Sprěnja je to praktiski scěh, zo je wotnětka direktny kandidat wokrjesa w opoziciskej stronje, runje tak kaž w Zhorjelcu. Z tym ma Łužica mjenje wliwa. Dale pokazuje sylny wuslědk, tež hdyž je wulki džěl z protesta wolił, zo je wjele narodnokonzertatiwnych Němcow we Łužicy, kiž su přečiwo cuzym wliwam. Je móžno, zo njewidža jenož čěkancow jako tajke cuze elementy, ale tež naš lud.
- 3) Stanisławej Tilichej falowaše politiski naratiw, kaž jón Biedenkopf mjeješe. Njeje swoju politiku dosć derje předawać zamóhł. Haj, hospodarsce je Sakska jara wuspěšna, ale kaž to hižo pra-jich, to njedosaha, hdyž jenož wěste kónčiny z toho profituju. Jako wuslědk wólbow je Tilich pak prawe konsekwency čahnył a zmužitosc pokazał, kiž mnohim faluje. Skónčnje pak je nowy započatk jenož z nowymi mjezwocemi móžny.

1) Úspěch AfD je výsledek aktuální politiky, která považuje za měřítko, že když se dobře vede hospodářství, pak se dobře vede i lidem. Stát se má starat jenom o sociální podporu a bezpečí. Tomu tak ale očividně není. Některé oblasti se cítí zapomenuty a jejich vlastní iniciativy nemají velkou podporu. Pokud se politika posune směrem k větší péči a uvážlivosti, snad AfD zase zmizí. Ještě není pozdě a nejvíce voličů AfD chtělo jenom vyslat signál.

2) Lužickým Srbům vznikají dva problémy. Především to je praktický důsledek, že přímý kandidát (budyšínského – pozn. red.) okresu je nyní v opozici, stejně jako ve Zhořelci. Tím má Lužice méně vlivu. Dále se ukazuje významný výsledek, i když velká část takto volila z protestu, že je v Lužici mnoho národně konzervativních Němců, kteří jsou proti cizím vlivům. Je možné, že nevidí jako cizí elementy jenom běžence, ale i náš národ.

3) Stanisław Tilich neměl politický narativ jako (Kurt) Biedenkopf. Neuměl svoji politiku prodat. Ano, saské hospodářství je velmi úspěšné, ale jak už jsem řekl, to nestačí, když z toho profitují jen některé oblasti. Z výsledků voleb vyvodil Tilich odpovědnost a ukázal statečnost, která mnohým chybí. Nový začátek je konečně možný jen s novými tvářemi.

Fabian Brycka, student učitelství v Lipsku

- 1) Z wida njespokojnych a njerosudnych wolerjow je AfD z prawymi heslami wabiła. Jeje wólbny wuspěch pokaza so w zakladnej njespokojnosći ludnosće napřečo etablěrowanym politiskim

stronam. Přesahowacy problem je drje situacija z čekancami. Nimo toho zwostanu tež hišće druge wažne a dołhotrajace naležnosće, kiž stejachu w poslednich lětach skerje w pozadku a so nětko jako woprawdžity problem pokazaja. Na příklad na polu kublanja a nutřkownej wěstoty je Sakska synlnje lutowała. Rezultat z toho je hižo dawno jasnje widžec (pobrachowaca ličba wučerjow, w poslednich lětach stajny wottwar džělowych městnow pola policije atd.). Hač je tuta relatiwnje mloda strona za wobšěrný politiski spektrum džěłokmana, ma wona hišće dopokazać.

- 2) Ze zakončenjom politiskeho džěła Marje Michalkoweje w zwjazkowym sejmje je so wažny politiski wliw ze stron Serbow pozhubił. Kak so serbske naležnosće w přichodže dale wobkedžbuja, za tym stej hišće wulki prašak.
- 3) Po mojim měnjenju njeje wotstup Tilicha runje z příkladom. Wosebje na džěci a młodžinu zawostaja tajka reakcija wopačny začišć. Kóždy čłowjek dyrbał so problemam stajić a nic permanentnje wuwinyć. Tež hdyž je snadž čišć na ministerskeho prezidenta stupał, by so runje w tajkej čežkej situaci njespokojnosće luda wopokazać dyrbał.

1) *Z pohledu nespokojených a nerozhodnutých voličů lákala AfD na správná hesla. Její volební úspěch se projevil v základní nespokojenosti lidí s tradičními politickými stranami. Situace kolem běženců je asi zástupný problém. Kromě toho jsou tu i další důležité a dlouhodobé problémy, které v posledních letech stály v pozadí a nyní se ukazují jako opravdový problém. Například na poli vzdělávání a vnitřní bezpečnosti Sasko silně šetřilo. Výsledek toho je už vidět dávno (nedostatek učitelů, v posledních letech stejný úbytek pracovních míst u policie atd.). Zda je tato relativně mladá strana schopna pracovat v širším politickém spektru, to se teprve ukáže.*

2) *S ukončením politického působení Marje Michalkové ve spolkovém sněmu (parlamentu) zanikl důležitý vliv z lužickosrbské strany. Jak se lužickosrbské záležitosti budou dále vyvíjet, za tím je ještě velký otazník.*

3) *Podle mého názoru není Tilichovo odstoupení právě příkladné. Především na děti a mládež udělá taková reakce negativní dojem. Člověk by se měl problémům postavit, a ne se vždycky vykroutit. I když teď na premiéra asi stoupal tlak, měl se v takové těžké situaci ukázat.*

Victoria Šramic, studentka učitelství v Lipsku

1/2) Widžu wuspěch AfD jako negatiwnje za Němsku. Strona stara so po mojim měnjenju jenož wo azylowu politiku, ale njemysli globalnje. Problematiki kaž škit klimy, styki z wukrajom atd. docyła relewantne njejsu. Radikalne nastajenje, kotrež přisluša do praweho populizma, je napřeco modernemu swětonahladej.

3) Wotstupjenje Stanisława Tilicha widžu za jara škoda. Wón bě stajnje z fairnym a realnym politikarjom a njeje někajku rólů hrał. Je z mojeho wida wjele dobrotow za Saksku sćinił. Wězo běše tež přislušnosć k serbskemu ludej dypk sympatije. Njeje pak poziciju ministerstwa znjewužiwał, zo by jenož Serbam dobro sćinił.

1/2) *Úspěch AfD vidím pro Německo negativně. Strana se podle mého názoru stará jen o azylovou politiku, ale nemyslí globálně. Problémy jako je ochrana klimatu, kontakt se zahraničím atd. pro ně nejsou relevantní. Radikální zaměření, které spadá do pravicového populismu, je proti modernímu vidění světa.*

3) *Podle mě je odstoupení Stanisława Tilicha velká škoda. Vždy byl slušný a opravdový politik, nehrál nějakou roli. Podle mě udělal pro Sasko hodně dobrého. Sympatická byla též jeho příslušnost k lužickosrbskému národu. Svoji funkci ministerského předsedy navíc nezneužíval, aby třeba působil jenom ve prospěch Lužických Srbů.*

Franz Deuse, student z Dolní Lužice

1) Principielnje njejo wuspěch tak pomjenowaneje „napšawo-populistiskeje“ strony něco wósebnego w našom casu w Europje,

tak njejsom pšechwatany byl. Teke tšocha glosow som se južo tak myslil pjerwjey. Problem, kenž ja wiziw, jo, až w nimskej towarisnosći su wěcej a wěcej granicow widobne, kenž pšed 5 abo 10 lětami njejsu byli. Togodla wiziw nadawk nowego kněžarstwa ako předne w tom, až deje mócnosć w politice pokazaš, wósebnje teke pši tema wuběgańcow, aby mógló zgubjone wólarje slědk dobyš.

2) Jo ga wósebnje, až w lužyskich stronach AfD jo wjelgin wjeliki wuspěch měła. Ja njamógu tak dokradnje groniš, co to jedno ma z tym drugim cyniš. Na kuždy pad w wokognušu njama wjelike wustatkowanja na Serby, dokulaž jo zwězkowy sejm (a tam pšašanja wo Serbach lěbda rolu graju) a AfD něnto jo jano opoziciska strona. Ale gaž mamy w Bramborskej a Sakskej wólby za krajny sejm abo teke regionalne wólby, móžo južo byš wěcej tšašne za Serby, ale co to wóznamjenijo, musymy hyšći wizeš.

3) Za mnjo wótstup Tilicha njama wjeliki wóznam. K přednemu som z Bramborskeje a sakska politika mě jano zajmujo, gaž ma z uniwersitarnym žywenjom cyniš. A k drugemu by gronił, až Tilich za Serby njejo tak wjeliki wóznam měl, wón jo rědko zjawnje serbski powědał a njejo wěcej za Serby cynił ako ministerske prezidenty pšed njom (tak daloko, až ja to wěm). Jogo wóznam za nas jo wósebnje wobstojało w tom, až jo w celej Nimskej znata wósoba byla, wót kótarychž njamamy tak wjele, a z tym teke pósłańc serbskego. Ako taki bužo teke felowaš, ale tam pon musymy nowe namakaš, to njemuse byš politikarje.

1) *Principiálně není dnes v Evropě úspěch pravicově-populistických stran nic zvláštního, takže mě to nepřekvapilo. Myslím jsem si už dřív, že tak hlasování dopadne. Problém, který vidím, je, že v německé společnosti přibývá hranic, které tu před pěti nebo deseti lety nebyly. Proto vidím úkol nové vlády především v tom, že musí ukázat v politice sílu, zvlášť v souvislosti s tématem běženců, aby mohla ztracené voliče znovu získat.*

2) *Je zvláštní, že AfD měla v Lužici tak velký úspěch. Neumím přesně říct, jak to spolu souvisí. V každém případě to ale momentálně nemá na Srby velký vliv, protože jde o spolkový sněm (a tam otázky týkající se Lužických Srbů mají malou roli) a AfD je teď pouhá opoziční strana. Ale až budou v Braniborsku a v Sasku volby do zemského sněmu nebo regionální volby, to už může být pro Srby nebezpečnější. Co to bude znamenat, ale teprve uvidíme.*

3) *Pro mě nemá odstoupení Tilicha velký význam. Za první jsem z Braniborska a saská politika mě zajímá jen potud, pokud to má něco společného s univerzitním životem. A za druhé bych řekl, že Tilich pro Lužické Srby tak velký význam neměl, málokdy mluvil lužickosrbsky a neudělal pro ně víc než ostatní premiéři před ním (pokud je mi známo). Jeho význam pro nás spočíval hlavně v tom, že byl v celém Německu známá osobnost, a takových moc nemáme, byl proto takovým lužickosrbským vyslancem. Jako takový nám bude také chybět, ale pak musíme najít nové, ani to nemusejí být politici.*

KNIHY



Nowonakład knihi „Krabat“ Kurta Gerlacha

Tele dny je nowonakład knihi *Krabat abo kuzlarska šula* wučerja a spisowacela Kurta Gerlacha z lěta 1925 w małym nakładnistwje Edition CL w sakskim Neustadće wušla. Před 92 lětami je Drježdžanske nakładnistwo w Serbach lědma znatu přěnju beletristisku knihu wo žiwjenju a skutkowanju Krabata wudało, to rěka 25 lět po přěnim wudaću Jurja Pilka a nimale 30 lět do Měrcina Nowaka-Njechorńskeho knihi.

Awtor knihi je 1889 w Drježdžanach rodzeny a tam z 87 lětami zemřety wnučk serbskeho wučerja a spisowacela Jana Bohuměra Mučinka, znateho přez wozjewjenje *Hribowčenjo abo politiske powědančko z něčičich časow* (1849). Tež wón je so hižo z Krabatom zaběrał a wo nim (dwě lěće po Jurju Pilku) w němskim časo-



pisu *Gebirgsfreund*, kotrež w Žitawje wuchadžeše, pisał. Mjez potomnikami dźowki Lejny Mučinkec, wudateje na Gerlacha w Drježdžanach, so wospjet spisowaćeljo, naspomnjeny Kurt, kaž tež w dalejšej generaciji Tine Schulze-Gerlach. Ta je dźensnišej staršej generaciji wosebje znata přez knihu *Hügel vor der Stadt* z lěta 1976, w kotrež předstaja stawizny wobydlerjow a města Budyšina, zaběrajo so tež z jeje serbskimi předchadnikami a tež z Krabatom. Snano je syn Tine, Hartmut Schulze-Gerlach, spěwar a moderator MUCK, něšto značiši.

Naspomnjenja hódne je, zo je Kurt Gerlach wuznamne powědančny *Hribowčenko...* swojeho dźěda J. B. Mučinka přeložil do němčiny jako *Pilzdörfer...* Přeložk je wón, „byrnež serbsce njemóhł, z pomocu njedospołneho słownika a kmaneje gramatiki“ zhotowił. Tak piše wón w krótkim předślowje „swojim potomnikam“. Přeložk zwosta w mašinopisu a jedyn eksemplar chowa so – wot kulturnych stawiznow dotal njewobkedźbowany – w Serbskim kulturnym archiwje w Budyšinje.

Druhi nakład knihi Kurta Gerlacha je Bayerčan Lars Dangel z před- a dosłowom wobstarał a wot Angeliki Pillous su zajimawe ilustracije. Wudaće je wosebita žadnostka, dokelž wobmjezuje so nakład na jenož 150 knihow a kóždu čislowanu knihu staj wudawaćel a ilustratorka signowaloj.

Jurij Luščanski

ODJINUD



Měrcin Wałda: Neutápět se w bolestinstwí

(*Serbske Nowiny* 20. 10. 2017, příloha *Kultura a wuměłstwo*, s. 3)

Řada věcí, na které jsme my Lužičtí Srbové pohlíželi jako na věčné, se vytrácí rychleji, nežli jsme mysleli. To, že lužická srbština a lužickosrbská kultura mizí takto rychle, ale není žádný přírodní zákon, spíše výsledek neakceptování a asimilačního tlaku. Lužičtí Srbové byli pod tlakem, aby zapomněli rodný jazyk a přizpůsobili se němčině. Jejich kultura neměla žádnou hodnotu. Spousta z nich se styděla a mnozí se tak chovají ještě dnes. Do vyšších státních nebo církevních úřadů neměl Lužický Srb přístup, nebo jen tehdy, když odložil svou mateřštinu. Hnědouchelný průmysl vyhnal Srby z jejich polí, luk i lesů. Vesnice byly odbagrovány. V krajině přerýté bagry už na existenci Lužických Srbů nic neukazuje. Pouze v katolických farnostech se lužická srbština udržela nejdéle, ale i tu se dnes razantně drolí. Všechny statistiky a sociologické analýzy by měly u německých i lužickosrbských politiků rozeznat poplašné zvony. Ale na konkrétní veřejný apel nebo účinný zákrok se nikdo z nich nezmůže. Mnozí němečtí politici se spíše ptají, kolik Lužických Srbů vůbec ještě existuje, aby za nimi mohli potají konečně udělat tlustou čáru.

Když jde o bytí a nebytí, když se venku všechno mění, nemůže uvnitř všechno zůstat tak, jak to je! A není nic horšího, než se utápět ve svém bolestinství. Jiné menšiny v současnosti ukazují, že je možno kráčet dále, a také jak. Je lépe pojmut vážnou krizi jako

šanci a konečně vykročit novým směrem. Budoucnost roste z odvahy!

Již před několika desetiletími začali ve světě brát ideje rovnoprávnosti výrazně vážněji. Dosud nikdy nebyla taková konjunktura lidských práv jako dnes. Menšiny, vystavené do té doby autoritářským starým strukturám, se začaly odvážněji starat o politické spoluformování a sebeurčování. Hovoří se dokonce o pozitivní diskriminaci, s jejíž pomocí se menšinám přiznává více práv, aby se vyrovnala jejich nerovnost ve vztahu k většině. Pouze v Německu, svého druhu příkladně demokracii v Evropě, chybí potřebná pozornost vůči autochtonním Lužickým Srbům. V Německu měli a mají potíže s tím, přiznat domorodým Lužickým Srbům plnohodnotná práva. Teprve před nedávnem odmítl německý spolkový parlament ratifikaci rezoluce ILO 169¹, obsahující obšírná menšinová práva, neboť v Německu údajně žádné domorodé etnikum nežije. A lužickosrbská média a politici k tomu mlčí. Dozrál čas, aby se Lužičtí Srbové konečně osvobodili od paternalistického opečovávání. Na tom, že všechno zůstává při starém, mají svůj díl viny i sami Srbové. „Nejvyšší“ politické grémium Lužických Srbů² má pouze status obyčejného spolku. Protože není demokraticky voleno všemi Lužickými Srby, nemá právo spoluuročovat politiku, žádné právo na stížnosti či slyšení v zemských parlamentech a nemůže ani vydávat žádná veřejnoprávní rozhodnutí. Informace o opatřeních týkajících se Lužických Srbů dostaneme teprve tehdy, když o nich němečtí politici rozhodli. Dosavadní politika „rozděl a panuj“ vedla ke zhoubným rozkolům a vytváření bariér v lužickosrbské pospolitosti. Odpovídající ústavní články sice deklarují, že lužickosrbský jazyk a tradice se mají podporovat. Jsou však k ničemu, když nikde neexistuje žádná síla, která by to také prosazovala. V rámci dosavadních struktur se Lužičtí Srbové nevymaní ze svých konfliktů a nevyvobodí z tenat méněcennosti.

Člověk se stále rozhoduje jenom pro to, co má smysl! Aktuální menšinové diskuse skýtají i Lužickým Srbům atraktivní modely. Ale východiskem všeho je politické grémium, které dostane potřebné kompetence teprve pomocí demokratických voleb. Lužičtí Srbové by získali pocit, že jejich kulturní a politický život má zase smysl, že mají budoucnost, když si mohou své požadavky dojednat sami mezi sebou, společně je plánovat a posléze i uskutečňovat. K tomu potřebujeme konečně veřejný dialog všech lužickosrbských aktérů, potřebujeme konstruktivní diskuzi mezi lužickosrbskými obcemi, institucemi a spolky, abychom mohli společně strategicky plánovat a prosadit společnou vůli. Nejde o byrokratickou záležitost, ale o lepší způsob společného jednání, činnosti a života. Musíme usilovat o věčné argumenty a zůstat schopni vzít v potaz argumenty druhého. Takto by se mělo férově diskutovat i o vnitřních lužickosrbských problémech a údajně nepřekonatelných bariérách. Podnět by tak dostal také dialog mezi Lužickými Srby a Němci. Tímto způsobem je možno začít kdykoli, nejlépe hned. Nevěřím, že Lužičtí Srbové toho nejsou schopni, jak mnozí Němci tvrdí.

Měrcin Wałda/Martin Walde (* 1951, *Peskecy/Piskowitz*) vystudoval kulturologii na Lipské univerzitě. Dlouhodobě působil v oddělení empirických kulturních studií/etnologie Lužickosrbského ústavu v Budyšině. Od původního zaměření na lidové tradice postupně přešel k fenoménům etnické identity a (dichotomického) vztahu Lužických Srbů a Němců. Na „praktickém“ poli není dosud plně doceněno jeho detailní „sčítání“ katolických Lužických Srbů z roku 2001, navazující na starší statistiky A. Muky a A. Černika. V rámci autorovy novější publikační činnosti vynikají analytické texty o (diskriminačním) přístupu německé společnosti k Lužickým Srbům, jež otevírají řadu spo-

¹ Viz: International Labour Organization: C169 – Indigenous and Tribal Peoples Convention, 1989 (No. 169); <http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C169> (pozn. L. Š.).

² Tj. zastřešující organizace lužickosrbských spolků Domowina (pozn. L. Š.).

lečenských tabu a jsou v kontextu současné národní reflexe Lužických Srbů výjimečně kritické (např. Wie man seine Sprache hassen lernt, Bautzen 2010, 2. vyd. 2012). Nejnověji, od roku 2011, je M. Walda také jedním z předních iniciátorů a aktivistů v souvislosti se snahami o vytvoření voleného zastupitelského orgánu Lužických Srbů (Serbski sejm) – v tomto kontextu je také třeba vnímat autorův předkládaný mobilizující text.

Přeložil a připravil Leoš Šatava

DOPISY



Projekt českých učitelů pro Lužici očima českého učitele z Lužice

V roce 2007 jsem poprvé přijel na delší čas na Lužici. Tehdy mne povolal Dům zahraniční spolupráce českého ministerstva školství a mým úkolem byla výuka češtiny právě pro komunitu Lužických Srbů, řazenou mezi krajanské. Češtinu jsem vyučoval na všech šesti existujících lužickosrbských základních školách a dá se říct, že jsem se na Lužici rychle integroval. Začátky byly těžké, neboť jsem zde nikoho neznal, ale staré pořekadlo hovoří o tom, že hudba spojuje národy i lidi, a tak jsem také já díky svému koničku – dechové hudbě – našel okruh přátel, který mne hodně motivoval k osvojení lužické srbštiny. V té části Lužice, kde jsem působil, se hovoří každodenním takzvaným katolickým dialektem, který je protkaný kalky z němčiny a má do značné míry německou gramatickou strukturu. Vedle „hovorové“ řeči existuje i literární lužická srbština, se kterou se setkáváme nejvíce v knihách, ale na poměrně dobré úrovni též v rozhlase a žurnalistice. Obě tyto varianty hornolužické srbštiny jsem si osvojil a lužickosrbská otázka se stala mým vlastním citěním. V roce 2014 jsem kandidoval v okrese Budyšin v komunálních volbách za Lužickosrbskou voličskou jednotu (Serbske wolverske zjednocenstwo) a můj čtyřletý syn navštěvuje školku Witaj, kde se učí lužické srbštině.

Problém nedostatku učitelů není na Lužici nový. Mluví se o něm intenzivně celou dobu, co mám s Lužicí něco do činění, tedy již nejméně posledních deset roků. Proto jsem byl i já v roce 2014 osloven Domowinou, zda bych nechtěl být součástí lužickosrbského školství a nezkusil vedle své výuky češtiny pracovat také pod Saskou vzdělávací agenturou (Sakska kublanska agentura – Sächsische Bildungsagentur). Ta je součástí saského ministerstva kultu (tj. vzdělávání – odpovídá našemu ministerstvu školství) a právě ona má v popisu práce zaměstnávat pedagogické pracovníky. V Sasku mají ředitelé škol velice omezené pravomoci a personální otázky řeší výlučně tato instituce. Zaslal jsem tedy všechny podklady v lužické srbštině včetně životopisu úředníkovi, který má u tohoto školského úřadu na starosti lužickosrbské školy, a čekal a čekal. Vzhledem k tomu, že v tisku se neustále psalo o nedostatku učitelů, předpokládal jsem brzkou odpověď. Po třech měsících čekání jsem byl opět dotázán Domowinou, zda se děje něco nového. Poslal jsem všechny podklady ještě jednou a tentokrát i německy. Měsíce plynuly a já už v odpověď ze strany školského úřadu ani nedoufal. Dočkal jsem se jí až deset dní před začátkem nového školního roku. Byl jsem na školský úřad pozván a byla mi nabídnuta práce na střední škole v Ebersbachu. Vzhledem k tomu, že ten leží mimo lužickosrbskou sídelní oblast, přirozeně jsem se zajímal, zda tam budu vyučovat lužickou srbštinu, nebo snad češtinu. K mému překvapení mi úřednice sdělila, že mám vystudováno i učitelství němčiny, a tak mě potřebují jako učitele němčiny pro německé děti. Nabízen mi byl plný úvazek, jenže ten nepřipadal v úvahu, neboť jsem měl svou práci učitele češtiny z Prahy; nechal jsem se tedy přemluvit na deseti hodinový týdenní úvazek.

Střední škola v Ebersbachu je obrovská a vyučování zde velmi nepřehledné. Na škole působí přibližně třicet pět učitelů a velice dlouho mi trvalo, než jsem mezi anonymními kolegy pochopil nejen například způsob známkování, ale vůbec běžný chod školy. Ten se od českého samozřejmě liší. Leč bohužel ani od vedení školy, ani od školského úřadu se mi nedostalo žádné pomoci. Kdyby nic jiného, velmi mě zaměstnávaly už jen přípravy na vyučovaný předmět; vyučovat jako cizinec rodilé mluvčí jejich mateřštinu není jednoduché, ostatně bylo znát, že i rodiče žáků by na výuku mateřského jazyka měli raději někoho „svého“. V Ebersbachu jsem vydržel celý školní rok a čekal, co se stane po uplynutí jednoho pracovní smlouvy.

Nestalo se vůbec nic, a tak jsem se v novém školním roce dál plně soustředil na krajanskou výuku češtiny přes české ministerstvo. Na stole školského úřadu v Budyšíně přitom nadále ležely moje podklady, ve kterých jsem se hlásil jako učitel pro Lužické Srby.

Uplynul téměř další školní rok. V něm jsem vedl odpolední zájmový kroužek lužické srbštiny na základní škole v Hodžiji (Göda) a konečně osobně poznal zplnomocněnce pro lužickosrbské školství. Nezastírám, že bylo příjemné zjistit, že osoba, které jsem napsal několik emailů, jež vždy zůstaly bez odpovědi, skutečně existuje. Prostřednictvím zplnomocněnce mi opět byla nabídnuta pracovní smlouva, v jejíž náplni by byla konečně výuka lužické srbštiny jako cizího jazyka na této základní škole. (Pro jistotu: dopřít do tohoto bodu trvalo agentuře dva a půl roku.) Vzhledem k tomu, že v té době jsem ještě měl plné pracovní místo v českém Domě zahraniční spolupráce, mohl jsem se uvolit pouze na deset hodin týdně.

S dětmi v Hodžiji byla radost pracovat. Poprvé měly možnost slyšet živý lužickosrbský jazyk a hodně je bavil. Německá učitelka, která je musela vyučovat přede mnou, lužickosrbsky neuměla, a proto i děti, které se takto učily již tři roky předtím, neuměly prakticky vůbec nic. Rád vyučuji komunikativním způsobem, a tak se děti velice rychle naučily jednoduché věty z každodenního života. Žáky bavil i popis lužickosrbských zvyků. Připravili jsme si hezký program k tématu lužickosrbských Velikonoc, svatého Martina a vrcholem byl náš společný program Ptačí svatby pro celou školu. Jestliže jsem si stěžoval, že během působení v Ebersbachu si mě téměř nikdo nevšímal, v Hodžiji byla situace zcela jiná. Paní ředitelka mě neustále posílala na kurzy pro učitele bez pedagogického vzdělání. V Sasku je totiž situace s nedostatkem učitelů tak katastrofální, že školský úřad, aby vůbec pokryl stav učitelů, musí každý rok přijmout mezi novými uchazeči až polovinu takových, již nemají vystudováno učitelství a přicházejí z jiného oboru. Pro tyto učitele se v Sasku vžil termín „Quereinsteiger“. Sám jsem se mezi ně nikdy nepočítal. Mám řádně vystudované učitelství, ukončené státními zkouškami z obou předmětů i pedagogiky. Moje pedagogická praxe v této době trvala již patnáct let, takže jsem odmítal účast na školeních pro začínající učitele nebo základy pedagogiky pro učitele.

Avšak přišly hospitace. Během nich mi zodpovědná učitelka ze školského úřadu sdělila, abych na každou hospitaci předložil i písemnou přípravu. To mi nedělalo potíže a paní učitelce jsem předložil přípravu, ve které byl na minutu rozepsaný plán hodiny s jejím místem v učebních osnovách a ročním plánu. Bohužel učitelka nebyla s takovou přípravou spokojená a požadovala po mně „obšírnou přípravu“, která měla být na minimálně dvanáct stran. V takovéto přípravě studenti učitelství analyzují pro 45 minut výuky školní třídu, každého žáka jednotlivě, danou hodinu v konkrétním učebním plánu a podobně. Byl to absurdní požadavek. Paní učitelce jsem sdělil, že časy mojí studentské pile dávno skončily a že kromě deseti týdenních hodin pracovního úvazku v Hodžiji mám ještě plný úvazek práce pro české ministerstvo školství, a že v takovéto obšírné přípravě nevidím smysl a psát je už z časových důvodů nemohu. Byl jsem přesvědčen, že školský úřad potřebuje nás učitele, kteří ovládají lužickou srbštinu, mají pedagogické vzdělání

a výsledky, a nikoli naopak: já školský úřad s jeho šikanou nepotřebuji. Výuka lužické srbštiny mě moc bavila, ale nechtěl jsem ji dělat za každou cenu. Po půlroční zkušební době mi školský úřad sdělil, že se mnou bude pracovní smlouva rozvázána.

Pro školní rok 2017/18 mi české ministerstvo pracovní smlouvu také neprodloovalo a já se začal zajímat o nově vzniklý projekt, pracovně nazvaný „Čeští učitelé pro Lužici“. 12. května 2017 jsem se dostavil do Prahy do Lužického semináře, kde se konalo informační odpoledne o tomto projektu. Tenorem celého semináře, na kterém vystoupili hlavně zástupci školského úřadu, bylo, že Lužice potřebuje české učitele a že je jednoduché se takovým učitelem stát. První informace nebyla nová. Ale o té pomocné ruce školského úřadu, slíbené nebyrokratické pomoci a podpoře jsem ze svých zkušeností pochyboval. Zajímavý však byl příslib, že čeští učitelé budou finančně ohodnoceni podle vzdělání, tedy podle skutečnosti, zda mají ukončenou pedagogickou fakultu. Jako motivační příklad byl tehdy zmíněn plat kvalifikovaného středoškolského učitele, který má být ve 12. až 13. platové třídě. Po této informaci jsem málem spadl ze židle, když jsem si uvědomil, že jsem rok pracoval jako kvalifikovaný učitel na střední škole v Ebersbachu v 6. platové třídě. Ale budiž, vzhledem k tomu, že o projekt se zajímají i vysocí čeští a saští politici, jsme v nebyrokratickou pomoc a podporu školského úřadu uvěřili hned dva a do projektu se přihlásili.

Odeslal jsem žádost a životopis na adresu školského úřadu a v rekordní době jednoho měsíce jsem dokonce dostal odpověď. Opět pár týdnů před začátkem školního roku jsem byl pozván na školský úřad a zde mi bylo sděleno, že se mnou počítají na střední škole v Radworu (Radibor) a že jde o velký projekt, kde nám bude nabídnuta možnost vylepšit si na intenzivních kurzech lužickou srbštinu. Ve škole bude fungovat i mentor, který nám se začátky a případnými těžkostmi pomůže. Vše znělo zcela ideálně a opravdu jsem se na nový školní rok začal těšit. Ještě během prázdnin mě školský úřad přihlásil na intenzivní kurz němčiny v Drážďanech. Sice jsem stál hlavně o lužickou srbštinu, ale začal jsem jezdit každý den po tři týdny do šedesát kilometrů vzdáleného Goethova ústavu (Goethe-Institut) v Drážďanech a spolu s převážně čínskými frekventanty kurzu, kteří neuměli stvořit německou větu, jsem si opakoval pravidla jazyka země, ve které již sedmnáct let žiji a která jsem sám již několikrát vyučoval – naposled německé děti v Ebersbachu. Po skončení kurzu jsem se nadále zajímal, kdy se mnou bude uzavřena pracovní smlouva. Čas běžel a já se nacházel v pracovníprávním vzduchoprázdnu. Po několika dnech a spoustě urgencí jsem se dozvěděl, že k uzavření méj pracovní smlouvy nedala souhlas závodní rada školského úřadu a že bude celá věc postoupena na ministerstvo do Drážďan. Od té doby se mnou školský úřad prakticky nekomunikuje. Když se mi podaří pana zplnomocněnce pro lužickosrbské školství zastihnout, tak mi pouze neosobně sdělí, že je třeba čekat a čekat a že bohužel nemá žádné nové informace. Naposled mi sdělil, že – znovu podtrhuji: coby vystudovaný učitel s desetiletou praxí z Lužice, znalý němčiny i lužické srbštiny – si mám najít jinou práci a v ní počkat, až se pro mě někdy najde místo. Co na to říct?

Připišme ještě pár řádků k tématu uznávání učitelství v Sasku. Bohužel my učitelé nemáme takové štěstí jako například inženýři, lékaři nebo architekti, jejichž diplomy uznává jiná instituce. Uznávání pedagogických vysokoškolských diplomů má na starosti – školský úřad (kdo jiný). Celý proces trvá podle informací na webových stránkách úřadu až jeden rok a stojí až 500 eur. Kromě toho musí mít zájemce všechny dokumenty přeložené německým úředním překladatelem, nic nepomůže, že už překlad mám od českého úředního překladatele. Musíte tedy investovat do překladů znovu – normostrana stojí mezi 30 až 50 eury. Poté vše odešlete na školský úřad v Drážďanech a asi po měsíci a půl dostanete dopis, kde jsou obecné informace, co vše je ještě potřeba doložit, tedy dostanete stejné informace, které má úřad na webových

stránkách. Zároveň ale nevíte, co vám v žádosti chybí. Naštěstí má školský úřad i velkorysé úřední hodiny pro veřejnost: dokonce jednou týdně, každé úterý od 13 do 18 hodin. V tuto dobu smíte úřad navštívit osobně. Emailovou adresu má úřad také, jenže jim nejspíš chybí tlačítko odpovědět, protože na zaslané emaily jsem nikdy nedostal odpověď. Pro mě jsou bohužel Drážďany z ruky, a tak jsem se drážďanský školský úřad pokoušel zastihnout telefonicky. Záznamník funguje spolehlivě po celý týden a jenom každé úterý od 13 do 18 hodin se po dvouhodinovém zkoušení dovoláte. Po telefonu mi nakonec úřednice konečně sdělila, co konkrétně mi v žádosti chybělo. Byl to dodatek k diplomu, který se bohužel v době mého studia nevydával. Moje alma mater mi sdělila, že dodatek k diplomu nemám šanci získat, že takový dokument není možné po tolika letech zpracovat a vydat. Úřednice na telefonu mému problému snad porozuměla a řekla mi, abych to tedy tak nechal. Mezitím uběhl další měsíc a půl a já konečně dostal neosobní dopis od instituce, která má na starosti výlučně uznávání učitelství z zahraničí (tedy diplomů těch učitelů, kteří jsou tolik vítáni v Sasku a mají spasit saské školství), abych doložil všechny potřebné dokumenty, které jsou potřebné k ověření mého vysokoškolského diplomu.

S kolegyní, která se do projektu českých učitelů pro Lužici přihlásila také a na Lužici se přestěhovala se dvěma dětmi, společně přemýšlíme, zda je tato inscenace románů *Zámek* od Franze Kafky v režii školského úřadu výrazem zlovůle, nebo absolutní neschopnosti a úřední arogance. Moje srdce bije lužickosrbsky. Každodenně vidím a slyším, jak moc Lužice potřebuje učitele, kteří by zde vyučovali lužickosrbsky. Lužici chci pomoci, chci vyučovat lužickou srbštinu. Bohužel leží lužickosrbské školství v rukou instituce, která se jmenuje Saská vzdělávací agentura, zkráceně školský úřad. Jak dlouho to s kolegyní vydržíme, nevím, nervy i vůle nám docházejí. Vzdáme-li to, projekt českých učitelů na Lužici ztratí dva motivované odborníky a skončí de facto dřív, než pořádně začal. A nedá se říct, že by to bylo malou snahou na české straně – která se přitom k projektu od začátku stavěla zdrženlivě (vždyť také v Česku je nedostatek učitelů, takže vyslat zvažovanou třicítku pryč není komfortní rozhodnutí) a která se jen snažila vyhovět sousedovi. Potíže, jak vidíme a jak to zažíváme, jsou na straně úřadů a ovšem samotných Lužických Srbů. Mají vlastně oni zájem srbštinu si udržet? My to nevíme.

Pavel Šlechta

SVĚDECTVÍ

110 let Společnosti přátel Lužice

Právě 110 let uplynulo od založení *Lužisko-serbského towarzstwa „Adolf Černý“* v roce 1907, na něž po různých dějinných peripetiích navazuje dnešní Společnost přátel Lužice. Spolek fungoval pod různými názvy a také s několika přestávkami, nynější výročí bychom však chtěli připomenout ohlednutím do jeho nejnovější historie, a snad také malým výhledem do budoucnosti.

O obnovení spolku po nucené přestávce v době totality se uvažovalo hned od listopadu 1989. Nejednota mezi pracovníky způsobila, že k obnově došlo souběžně dvojí cestou. Obnovení ohlásili manželé Vladimíra Lebedová-Zmeškalová, dcera Vladimíra Zmeškala, a Josef Lebeda, druhou skupinu představoval Zdeněk Boháč spolu se Zorkou Koníčkovou-Pátovou a Jarmilou Vrchotovou-Pátovou, dcerami Josefa a Františka Pátových. Zdeněk Boháč se nakonec rozhodl ponechat hlavní aktivitu a členstvo v rámci *Společnosti Národního muzea*, s níž se SPL z nouze pro vlastní záchranu v době komunistického režimu¹ sloučila v roce 1955; někdejší kompro-

¹ Viz zákon č. 68/1951 Sb., o dobrovolných organizacích a shromážděních. Podpora Lužických Srbů byla navíc v perspektivě komunistické ideologie po vzniku

misní název *Sekce pro studium lužickosrbské kultury* se změnil na *Sdružení přátel Lužice*. Situaci komplikovaly také právně nejasné vlastnické vztahy k Lužickému semináři, v němž měla *Společnost Národního muzea* (v letech 1978–1990 *Společnost přátel NM*) právo užívat refektář a prostory knihovny v přízemí. Snahy manželů Lebedových našly ohlas také u mladších přátel Lužických Srbů, většinou shromážděných v lužickosrbském jazykovém kursu Jiřího Mudry, kteří v roce 1991 zaregistrovali *Spolek česko-lužické mládeže* (poté *Spolek česko-lužický*) pod vedením Jiřího Hejnice. Po smrti Zdeňka Boháče se přátelé Lužice ze všech tří organizací dohodli, že se sloučí pod původním názvem *Společnost přátel Lužice*. K tomu došlo postupně během roku 2002. Předsedou obnovené SPL se stal tehdejší student sorabistiky Radek Čermák. Hned na počátku se dostala SPL do složité situace. Helena Šebková, ředitelka Centra pro studium vysokého školství (správce budovy) využila srpnové povodně roku 2002 k vystěhování Hórníkovy knihovny a rozšíření prostor restaurace v přízemí Lužického semináře. Návrat společnosti a knihovny do těchto prostor se zdařil až v roce 2009, kdy SPL uzavřela s MŠMT dlouhodobou smlouvu; ta je nyní vždy po osmi letech obnovována.

red

Po několika letech stagnace vidím, že se nyní novému vedení spolku podařilo stabilizovat finanční situaci Společnosti, když návrat SPL do Lužického semináře znamenal velkou finanční zátěž. Současné vedení začalo prostory využívat naplno a zapojilo do toho jak saskou kontaktní kancelář, tak členskou základnu. Díky velkorysému plánu v posledních třech letech si SPL mohla dovolit řadu kvalitních akcí (např. divadelních představení i zájezdů), které zase dál vytvářely neuvěřitelnou synergií: členové viděli, že se něco děje, a přinášeli sponzorské dary na další fungování. Těžko jsme si mohli před lety představit, že SPL bude kupovat nový nábytek nebo že budou některé programy natáčeny a trvale uchovány na videozáznamu.

Počet členů Společnosti navíc stoupá, což svědčí o celkovém zlepšení vztahů mezi členy. Oproti dřívějšímu spolu komunikujeme různými způsoby: někdo dostane pozvánku ve Věstníku, v e-mailovém zpravodaji, někdo se o nás dozví přes Facebook... Lidé čtou, reagují, zajímají se, ale na akce chodí méně než dříve. Máme tedy spoustu členů, s nimiž se vidíme jen virtuálně, a jim to stačí. Někdo raději přednášku zhlédne doma na Youtube. A proto se musíme stále více soustředit na nová média.

Jako bývalý student sorabistiky však těžce nesu, že na pražské filosofické fakultě po kontroverzním zásahu do slavistických oborů sorabistika přes určité přísliby po roce 2007 zcela upadla. SPL supluje aspoň zrušený jazykový kurs. V posledních deseti letech se tam našla pouze jedna studentka, která by měla o sorabistiku zájem. Přitom právě studenti tvořili velmi dlouho jádro aktivních přátel Lužice. Naštěstí se sorabistické bádání pěstuje jinde, například v Ústavu českých dějin FF UK, na univerzitách v Ústí nad Labem a Brně. Jinak bychom se asi po čase ze spolku vzdělaných spolupracovníků Lužických Srbů změnili ve spolek povrchních nadšenců. Toho se bojím, protože české stereotypy o Lužických Srbech jsou často v rozporu s realitou. Jedině vzdělaní přátelé můžou být pro Lužické Srby partnery a v rámci možností i pomocníky.

Radek Čermák, předseda SPL v letech 2002–2003

Mám-li se v souvislosti s výročí SPL vyjádřit k nedávné a současné činnosti spolku: je zcela zřejmé a záslužné, že v uplynulých letech nabrala nebývalé „obrátky“ (mj. v souvislosti s vysokou frekvencí kulturních aktivit, intenzivnějším využíváním Lužického semináře, rozšířením činnosti mimo Prahu, organizováním dříve spíše nečetných zájezdů do Lužice...). Nejde však jen o kvantitu –

NDR zbytečná, protože v pokrokovém socialistickém státě měli šťastnou budoucnost zajištěnu, a šlo by o podezřelý nacionalismus.

bezpochyby se, v porovnání s předchozím obdobím, jedná o kvalitativně nový, na proměny současné doby zdařile reagující „level“.

V dané souvislosti však nemohu minout bez povšimnutí ani širší kontext stavu českého zájmu o Lužici. I sebeimpozantnější činnost SPL může jen ve velmi limitované míře čelit celkovému trendu, se kterým si příliš neví rady... Případá mi, že zájem o Lužici a Lužické Srby v české společnosti celkově stagnuje či spíše ještě dále klesá. To se týká i společenských domén, z nichž se dříve (alespoň v řádu jedinců) „rekrutovali“ noví sympatizanti. Je kupříkladu zjevné a nápadné, že ani „humanitní idealisty“ z řad studentů etnologie či dalších společenskovědních oborů dnes již prakticky neinspirují dříve funkční tradiční stimuly jako slovanská vzájemnost a blízkost, jazykové, historické a kulturní vazby spjaté s terémem Lužice či motiv „pomoci slabšímu bratru“.

Je zřejmé, že bude třeba poohlédnout se po ještě dalších nových prizmatech a přístupech. Právě v jejich hledání, nalezení a realizaci vidím nejtěžší výzvu SPL a zásadní úkol společnosti do budoucna.

Leoš Šatava, čestný člen SPL, předseda SPL v letech 2003–2006

Posledních deset let není pro mne v případě Společnosti přátel Lužice ani tak pohledem do minulosti, jako spíš radostí ze současnosti. Dnešní vedení spolku spolu s okruhem dalších nadšenců využívá dobře moderní způsoby komunikace a propaguje činnost SPL, zároveň ale nejde o nějaký prázdný marketing, nýbrž o způsoby, jak umožnit setkávání lidí navzájem. Vždy, když se dostanu na některou z hojných akcí v Lužickém semináři, mám radost, jaké nadšené prostředí tu panuje, co všechno se daří, a také z toho, že existují velké plány do budoucna. Jsem rád, že se nám kdysi podařilo do našeho Semináře vrátit. A všem aktivním členům naší společnosti pak děkuji za to, co tu dělají a jak to dělají.

Hanuš Hárteľ, čestný člen SPL, předseda SPL v letech 2006–2008

Snahou všech vedení SPL po roce 1989 bylo jednání o vrácení symbolicky významné budovy Lužického semináře do rukou SPL a posléze alespoň o návrat SPL (i když ne jako vlastníka) do části prostor semináře. Ke konstruktivnějším jednáním docházelo od konce r. 2007 a výsledkem bylo po mnoha schůzkách podepsání smlouvy o výpůjčce prostor mezi MŠMT a SPL (20. 2. 2009). Zásluhu na tom měl vedle jiných tehdejší vrchní ředitel sekce správy úřadu MŠMT Vladimír Ševela, přítel srbské Lužice, díky němuž jsou vztahy mezi MŠMT a SPL dodnes nadstandardně pozitivní. Po dlouhém „exilovém období“ nastala doba intenzivní práce, spjatá s náročným stěhováním fondů Hórníkovy lužickosrbské knihovny, jejich tříděním a katalogizací. Do r. 2014 se společnost soustředila především na organizaci větších kulturních a vědeckých akcí (i k příbuzným tematikám včetně kašubské a polabské) a na vydávání odborných a populárně naučných prací. Od r. 2014 se pak SPL postupně zaměřila na organizaci velmi četných akcí zejména kulturního charakteru.

Dnes je – v konkurenci stovek českých spolků a institucí s nejrůznějšími zájmy – důležité, aby SPL dokázala využít potenciálu všech svých členů a sympatizantů k propagaci lužickosrbského fenoménu i podpoře Srbů v Německu. Pečovat o to, aby lužickosrbská tematika byla pro případné zájemce stále atraktivní, bude kvůli její tematické úzkosti vždy náročným úkolem. Věřím, že se to naší společností bude dařit a přispějí k tomu výraznou měrou i příslušníci nejmladší generace.

Petr Kaleta, předseda SPL v letech 2008–2014

Už vícekrát jsem psal, že v uplynulém desetiletí charakterizuje SPL snaha stabilizovat členskou základnu a zajistit klidné dlouhodobé bytí Hórníkově lužickosrbské knihovně v Lužickém semináři. Předešla předsednictva včetně toho našeho soustavně usilovala a usilují o vyvážené vedení obou těchto položek své činnosti. Podařilo se uklidnit rozvířené vztahy (čehož odrazem je třeba to, že

v roce 2017 do SPL vstoupilo 28 nových členů), podařilo se navrátit do Lužického semináře a otevřít ho lidem, postupně ho dovybavit a dále vybavovat. Daří se rozšiřovat knihovnu a pečlivěji ji pořádat. Ale to nejtěžší, co nás čeká, je překlenout generační změnu ve spolku. Nadále je znát díra po uzavření slavistických filologií na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy – spolek stárne, odchází generace pamětníků obou poválečných vln zájmů o srbskou Lužici, pomalu stárne také generace nového nadšení po roce 1989, vždyť i třicátníci se vbrzku překulí na dohled čtvrtému křížku. A mladších je pomálu a spíš vzácně. Zároveň se mění politické uspořádání v Česku i Sasku, sílí strany stále nevyzpytatelnější. A tak teď máme skoro poklizenou, máme dobré vztahy s lužickosrbskými i saskými institucemi, soustředíme se na dlouhodobější výhled v práci, ale nevíme, s kým ani pro koho ji zanedlouho budeme dělat. Přesto netřeba pesimismu. Kdo by ještě před několika lety řekl, že v roce stodesátého výročí vzniku Společnosti přátel Lužice budeme tam, kde jsme? Všem, kteří se o to přičinili dřív, i všem, kteří na tom dříve teď, za to upřímně a rád děkuji.

Lukáš Novosad, předseda SPL od roku 2015

Společnost přátel Lužice letos dosáhla věku nejstarších žijících občanů planety. Není jich mnoho, a proto si zaslouží naši pozornost. Na rozdíl od jednotlivců je SPL nabita zkušenostmi znásobenými stovkami svých členů. A to už je nějaká síla. Mně připadl úkol zamyslet se nad několika nedávnými lety této organizace. Jako člen rady SPL v několika volebních obdobích jsem začal vidět víc pod pokličku činnosti. Byl jsem sice poněkud stranou mnohé práce, hlavně té manuální – Praha je přec jen pro mě vzdálená. Naštěstí většinu diskusí, připomínek a rozhodnutí lze vyřešit díky internetu i na dálku. Proto mohu bez šrámu na svědomí říci, že činnost SPL se jak uvnitř, tak i směrem ven zklidnila a zdynamizovala. Jistě je to zásluhou předsedů z poslední doby. Zklidnění připisují k aktivitám krátké „éry“ Petra Kadlece¹, dynamizaci pak jeho nástupci Lukášovi Novosadovi. Ale bez té přátelské a přičinlivé party ostatních členů by to nebylo možné. Všechno, co se povedlo i nepovedlo, jistě popíše někdo jiný daleko fundovaněji. Pro mě osobně je podstatné, co už jsem vlastně řekl jinými slovy – dělná atmosféra nejen na schůzích, ale i při akcích určených všem členům a leckdy i nečlenům SPL, která jsou setkáváním přátel. Navíc se rozvinula prospěšná spolupráce s Kontaktní kanceláří Svobodného státu Saska, jež byla otevřena před pěti lety. To považuji za velmi důležité, protože vnímat srbskou Lužici bez vazby na saskou, případně braniborskou domovinu Lužických Srbů je krátkozraké. A ještě něco – udělalo se hodně práce v Hórníkově knihovně, která má od roku 2018 ambice být daleko přístupnější veřejnosti díky on-line katalogu. Zkrátka – mám ze současného vývoje dobrý pocit. Důležité ovšem je, abychom vydrželi s dechem, a hlavně dokázali předat štafetu dál v momentě, kdy to bude nutné. Blahopřeji tedy ke 110. narozeninám Společnosti přátel Lužice, sobě pak k tomu, že u současného dění smím být nablízku.

Milan Hrabal, čestný člen SPL, básník a překladatel

Najwtutrobníšu gratulaciju k 110. róčnicy založenja Společnosti přátel Lužice/Towarstwa přećelow Serbow w Praze! Tež hdyž je so pomjenowanje towarstwa hdys a hdys změnilo, je so towar-

¹ Pozn. red. – Petr Kadlec byl předsedou v roce 2014. Touto cestou si dovoluujeme mu popřít zlepšení zdraví a opět mnoho sil a pozitivní energie.

stwo wospjet womłodziło. Snano su sej chowancy Serbskeho seminara přez generacije „wuspěwali“, zo běchu přeco zaso naslědnicy, entusiasća, kotřiž swoju wědu, swój elan a swoju lubosć k Lužicy młódšej generaciji sprosředkowachu a dale dawachu. Dožiwich samo, zo skutkowachu na krótko dwoje towarstwa. Žana towaršnosť a žana wulka woda njemóže našim přećelam zeškodžeć, nawopak. Wjeselu so, zo mózach někotre leta z nimi hić a džakuju wšitkim, kotřiž nas podpěruja. Předsydzje Lukašej Novosadej, předsydstwu, člonam a redaktorce Česko-lužickeho wěstnika, Elišce Oberhelovej, přeju dalje spomožne leta – znajmjeńša 110. lět!

Jurij Luščanski, čestný člen SPL, předseda Maticy lužickosrbské, referent Domowiny pro zahraničiči a kulturuv letech 2002–2011

Přećeljo w Praze běchu Serbam hižo přeco kruty rjap w Čěskej. Njemóžu so dopominać, zo njedóstach raz pomoc, hdyž so pola nich za nju prašach. Mam wjele kontakta z našimi čěskimi bratrami, ale ze „Společnost přátel Lužice“ je komunikacija najintensivniša. Njeličomne projekty so hižo přez nich organizowachu a ze stykow su tójšto přećelstwow nastali. Ja bych sej přal, zo temu dale tak je.

Clemens Škoda, referent Domowiny pro zahraničiči a kulturu

Slovníček: hdys a hdys – občas, tu a tam; wuspěwać sej – vymodlit si; spomožny – užitečný, přínosný; běchu Serbam kruty rjap – byli Srbům pevnou oporou (dosl. páteří); njeličomny – nesčetný.

ZÁPISNÍK



Milí čtenáři,

přinesli jsme vám v tomto čísle poměrně rozsáhlý rozbor volební situace v Německu, protože se Lužických Srbů přímo dotýká. Bohužel v průběhu přípravy čísla došlo ke zvratu, který asi mnohé překvapil, mě tedy rozhodně. Saský premiér Stanisław Tilich se rozhodl z volebního neúspěchu CDU vyvodit osobní zodpovědnost a odstoupil. A to přesto, že volby byly do celostátního parlamentu, tedy se ho netýkaly bezprostředně. Přiznávám rovnou, že politické dění není věc, kterou bych sledovala nějak pečlivě, nejsem erudovaný politický komentátor. Přesto bych se s vámi chtěla podělit o svůj osobní zážitek z letošního května, kdy Stanisław Tilich navštívil se svou vládou Prahu a také Lužický seminář. Informovali jsme o tom v ČLV 6/2017. Pan premiér na mě působil velmi sympaticky, jako slušný a spravedlivý člověk. Naplněvalo mě to uspokojivým pocitem, že s Lužickými Srby alespoň v Sasku se nemůže stát nic zlého ještě alespoň několik let, dokud mají v čele zemské vlády Stanisława Tilicha, který nad nimi bude držet ochrannou ruku. A nyní tato iluze padla. To, co se mi zdálo pevné jako skála, se ukázalo být křehké jako domeček z karet. Preji tedy Lužici do nového roku i let příštích, aby se žádné černé scénáře nevyplnily, a panu odstoupivšímu premiérovi, aby se mu dařilo na jiném poli působnosti, které si nyní zvolí, a to ideálně ve prospěch Lužických Srbů. A všem čtenářům ČLV jménem celé redakční rady spoustu splněných přání a dosažených cílů v novém roce. Držte nám i sobě palce, ať můžeme přinášet jen a pouze pozitivní zprávy.

Eliška Oberhelová, vedoucí redaktorka

Česko-lužický věstník vydává Společnost přátel Lužice, U Lužického semináře 90/13, 118 00 Praha 1 – Malá Strana, www.luzice.cz, luzice@luzice.cz, ročně v osmi číslech a dvou dvojčíslech nákladem 300 výtisků. Cena 30 Kč.
Redakční rada: vedoucí redaktorka Eliška Oberhelová, Michalovice 17, 412 01 Litoměřice, eliska.oberhelova@gmail.com; zástupce vedoucí redaktorky: Jan Zdichynec, zdichy.j@seznam.cz; členové: Zuzana Bláhová, Radek Čermák, Štefan Pilát. Sazba: Martina Lapišová.
Roční předplatné: ČR 300 Kč, zahraničí 20 € (hotově 15 €) bankovním převodem na účet Fio banka, a. s., 2900678633/2010.
Objednávky a stížnosti na nezasilání: Redakční rada ČLV, U Lužického semináře 90/13, 118 00 Praha 1 – Malá Strana, luzice@luzice.cz, tel. 728 581 822.
Rada se ne vždy ztotožňuje s názory a slohem pisatelů. Za pravdivost odpovídá autor. Nevyžádané rukopisy nevracíme.
MK ČR E 6880. ISSN 1212-0790.